

12. Het schone boekje; te vies om aan te pakken

De Nieuwe Linie 18 oktober 1972

P.J. Schroevers

Iedere zichzelf respecterende organisatie gaat in deze dagen o de milieutoer. Het gaat niet zo best met de wereld en we moeten wel van onze zorg blijk geven. Dit verschijnsel dat laat zien dat het kennelijk met de structuren niet zo goed zit. Het toont desondanks in alle activiteiten een duidelijke scheidslijn tussen diegenen die juist deze structuren bloot willen en de groep mensen die het op 'mentaliteitsverandering' van de mensen gooit.

Vaak gaat het hierbij om groeperingen waarvan de ideologische basis wegvalt als ze de huidige orde kritisch gaan bekijken. Schud bij het individu zoeken is dan de gemakkelijkste weg. Ik heb in principe geen bezwaar tegen mentaliteitsapostelen en hun activiteiten. Vroeger of later zal wel iedere hierdoor aangeraakte tot de conclusie komen dat zijn netheid niet helpt omdat de productie er niet door wordt aangetast. Met andere woorden, via mentaliteit komt hij tóch op structuren terecht.

Een belangrijk criterium vind ik echter dat wat gezegd wordt ten eerste wáár is. Ten tweede dat, als er dan van een schuldvraag sprake is, deze genuanceerd wordt behandeld, en die niet op zijsporen gezet. Want zo wordt het denken in structuren ondermijnd door de hele en halve waarheden die ik zojuist noemde. Pas dan zal het effect dat we ervan hopen, ook kúnnen en niet in zijn tegendeel omslaan.

Het 'schone boekje', voor de scholen uitgegeven door de Federatie van Juniorkamers, toont beide bezwaren. Van jonge ondernemers, verenigd in een landelijk clubje, mag men niet verwachten dat ze het productiesysteem op de helling gaan zetten. En, zoals gezegd, van mij hoeven ze dat ook niet. Maar kwalijk vind ik dat de waardevolste bijdragen zoals ze die zelf zien, ligt in het beleren van anderen, in dit geval de hoogste klassen van de lagere school. Is een actie als deze op zichzelf al aanvechtbaar, het resultaat is er ook nog eens naar. Na een opsomming van de feiten (industrie als natuuropslokker, lucht, water, het bos met 'de schillen en de dozen'⁸⁷, het verkeer, het lawaai, de bestrijdingsmiddelen) volgt een vraag: "Wat te doen?". Die gaat over de techniek die de fabrieken schoon kan maken en over de mentaliteit. En dan volgt het hoofddeel: wat kunnen de kinderen zélf doen?

Over het leven dat ze wordt opgedrongen door de school en daarbuiten, dat ze zonder het te willen tot kleine vervuileertjes maakt, wordt niet geschreven. Hun actie zal zich dan ook op andere dingen moeten richten.

⁸⁷Zie onder hoofdstuk 'Natuur- en milieu-educatie en actie', essay 4. 'Hoe natuuronderwijs ook milieu-educatie kan zijn', blz. 5

Het boekje vat dit samen onder drie hoofdstukken: vervuiling, verveling en vernieling:

- Vervuiling is 'kut' schrijven op schuttingen, vuilnisbakken omgooien en drugs gebruiken.
- Verveling is rondhangen op het monument op de Dam, oude huizen kapot maken, vuurwerk rondgooien en tv kijken.
- Vernieling is fikkies stoken, ruitjes ingooien en auto's beschadigen.

Misleidend is het om kinderen op deze manier in actie te betrekken. Een manier die weigert om de schuldvraag door te trekken en de actie tegen een schijnvijand richt.

Mag men van een kind van 10, 11 verwachten dat het in staat is om de vervuilende rol van de damslaper af te wegen tegen die van het baasje dat, in keurig pak, achter zijn bureau orders zit uit te zetten ter vergroting van de omzet? En dat die lid is van de Juniorkamer?

Weten deze kinderen dat in de tijd dat de Rijn nog schoon was, meer vieze woorden op de schuttingen stonden dan nu?

Beseffen zij dat het afbreken van woonhuizen ten behoeve van warenhuizen en bankgebouwen hun waardebesef van oude huizen doe verliezen?

Het is duidelijk: wie actie voert tegen vervuiling, geldt hier als een vernieler. Wie niet vervuilt, zich onttrekt aan een vervuilende maatschappij, heet een verveler. Rest ons dan nog de vraag: wie is de vervuiler? Mijn idee: dit boekje is de vervuiler. Het discrimineert op een haast fascistoïde manier en doet het voorkomen alsof dát het milieuprobleem zou zijn. Een schoon boekje? Te vies om aan te pakken.